

Ferhad ile Şîrîn

Ferhâdnâme, **Ferhâd u Şîrîn**, **Hüsrev ü Şîrîn** isimleri ile de işlenen ortak bir hikâyenin ismi. İran ve Türk edebiyatında, divan şâirlerinin gazellerinde, rubâilerinde geçen bu aşk hikâyesi, Sâsânî Hükümdârı Hüsrev Perviz'in mâcerâlar ile dolu hayatından alınmıştır.

Hürmüz'ün oğlu olan Hüsrev Perviz'in tahta çıkmak için verdiği mücâdeleler ve otuz sekiz yıllık saltanatı (590-628), Firdevsî'nin **Şâhnâme**'si başta olmak üzere bütün târihi kaynaklarda geçmektedir. Bu Sâsânî hükümdarının renkli hayâtını romantik bir şekilde anlatan şâirlerden birisi de Genceli Nizâmî'dir.

Nizâmî, 1176'da tamamladığı ve mesnevî türündeki eseri Hamse'de **Ferhad ile Şîrîn** hikâyesini işlemektedir. Bu hikâye, ondan başka kimseler tarafından da işlenmiştir. Meselâ **Taberî Târihi**'nde, Ali Şir Nevâî, 12. yüzyılda İranlı şâir Senâî bunlardan birkaçıdır. Ancak esas olarak Nizâmî'nin Hamse'sinin ikinci mesnevîsine mevzû olduktan sonra İran ve Türk edebiyâtında en çok bahsi geçen ortak hikâyelerden birisi olmuştur.

Ferhad'ın kim olduğu pek belli değildir. Hüsrev'in çok sevdiği Şîrîn'in âşığı ve su yolları yapmakla meşhur birisi olduğu tahmin edilmektedir. Ferhad ile Şîrîn'in hususiyetleri; his dünyâsı çok zengin olan şark edebiyâtında şiirlerde ve divan edebiyatımızda telmih, istiâre için kullanılmıştır. Meselâ, "Ferhad olup dağları delsem!" gibi.

Hikâyenin konusu şöyledir:

Kuhistân dolaylarında Arrân bölgesi hâkimi Mihribânû isimli bir kadın hükümdârın Şîrîn isminde çok güzel bir yeğeni vardır. Şîrîn'in güzelliğini duyan Sâsânî Hükümdârı Hüsrev Perviz, onu istemek için veziri Şahpûr'u Arrân'a yollar. Şahpûr, türlü yollar ile Şîrîn'i hükümdar Perviz'e âşık eder. Hüsrev, Şîrîn ile eğlenceli bir hayat yaşarken, babası Hürmüz Şah ölür ve Behram Çupi, Sâsânî tahtını ele geçirir. Bunun

üzerine Hüsrev Perviz, Bizans İmparatorundan yardım alarak tahta geçer. Bu arada Mihribânû'nun ölümü üzerine Şîrîn de hükümdâr olur. Kendisi için yaptırdığı köşkün duvarlarını süsleyen Nakkaş Ferhâd'a âşık olur. Gizlice buluşmaya başlarlar. Bunu duyan Hüsrev Perviz öfkelenir ve rakîbini çağırarak, Bîstûn Dağında açılan bir su yolunu tamamlarsa Şîrîn'i ona bırakacağını, aksi halde durumunun çok kötü olacağını söyler. Ferhad çâresiz kalır ve Şîrîn'in aşkı ile başlar dağı delmeye. İşin sonuna gelecekken Hüsrev Perviz'in hilesiyle bir kadından, Şîrîn'in öldüğünü duyar. Acısına dayanamaz ve ölür. Ferhad'ın öldüğünü duyan Şîrîn de ölür. Yalan haberi getiren kadını da bir arslan parçalar. Hüsrev Perviz bunun üzerine yaptığına pişman olup, ikisini de yanyana gömdürür. Mezarlarının üstünde çalı biter ve çalılar birbirlerinin içine girerler. Bu da onların hayattayken birleşemediklerine ancak öldükten sonra birleştiklerine delâlet sayılmaktadır.

Hikâyede birçok motif vardır. Ferhad'ın sabırlılığı, sevgilisine olan büyük aşkı, sevgiliye kavuşmanın güç olması, Şîrîn'in güzelliği gibi.

Nizâmî'nin eserinin Altınordu devleti zamanında, Kutb tarafından tercüme edilmesiyle beraber, bu hikâye Türk edebiyatına girmiştir. Ali Şir Nevâî Çağatayca'da, Şeyhî de Anadolu'da değişik örneklerini vermişlerdi. Hikâye, her şâirin elinde değişik boyutlar kazanmış, ilâveler, çıkartmalar yapılmıştır. Mevzûu işleyen şâirlerden bâzıları şunlardır.

Kutb, Şeyhî, Ali Şir Nevâî, Âhî, Lâmiî, Celîlî, Korkut Ahmed, Hayâtî, Ahmed Rıdvan, Sadrî, Muîdî, İdris Mahvî, Fasîh Ahmed Dede, Mustafa Ağa, Nasır, Nakâm, Ömer Bâkî, Yahya Kemal ve Fâruk Nafiz Çamlıbel'dir.

Ferhad ile Şîrîn'i anlatan nüshalarda, sözlü ve yazılı Türk halk hikâyelerinin üslup ve şekil özellikleri pek görülmemektedir. Aruz vezniyle yazılmıştır. Türk edebiyâtında en orijinal örneği, Şeyhi'nin 6370 beyit tutan **Hüsrev ü Şîrîn**'idir. Şeyhî, bu eserini zamanın Sultanı Osmanlı

Pâdişâhı İkinci Murâd Hana takdim etmiştir. Hikâyenin sonunu da biraz değiştirerek Hüsrev ile Şîrîn'i evlendirmektedir.

Ferhad ile Şîrîn, Türk halk edebiyâtının iki türünde, yâni halk hikâyeciliğinde ve hayal oyununda da işlenmiştir. Hayal oyununda hikâye, komedi tarzında ele alınmış ve mutlu bir sonla, halk hikâyelerinde ise tirajik bir sonla bitirilmektedir. Her iki türde de olay Amasya'da geçmiş gibi gösterilmektedir.

Ferhad ile Şîrîn'i anlatan çeşitli rivâyetler Anadolu'da bâzı yerlerde efsâne şekilde yaşamaktadır. Amasya'nın yakınındaki kayalık dağda oyularak yapılan su yolunun, Ferhad'ın sevgilisine kavuşmak için açıldığı rivâyet olunmaktadır. Yine, Erzurum yakınındaki Kiriç köyünde Şîrîn'in gelin geleceği ev ve bu evi yaptığı sırada Ferhad'ı uzaktan görebilmek için eteği ile toprak taşıyarak meydana getirdiği tepe gösterilmektedir.

Ferhad ile Şîrîn bugün için artık metinlerde kalmış bir hikâyedir. Sâdece istiâre ve teşbihlerde bir obje olarak kullanılmaktadır. Âzerbaycan'da filmi ve operası yapılmıştır.